
ПРАВО ТА ЕКОНОМІКА

В. К. Мамутов

радник при дирекції
Інституту економіко-правових досліджень НАН України
д-р юрид. наук, професор, академік НАН України,
академік НАПрН України

Г. Д. Джумагельдієва

завідувач відділом проблем господарсько-правового
забезпечення економічної безпеки держави
Інституту економіко-правових досліджень НАН України
д-р юрид. наук, ст. науковий співробітник

Н. В. Єремєєва

старший науковий співробітник відділу проблем господарсько-правового
забезпечення економічної безпеки держави
Інституту економіко-правових досліджень НАН України
канд. юрид. наук

НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ГОСПОДАРСЬКОГО МЕХАНІЗМУ РЕГІОНАЛЬНОГО ПРОГРАМУВАННЯ

Ключові слова: регіоналізація, програмування, регіональна програма, природні ресурси, екологічна автоматизована інформаційна система.

Ратифікація Україною Угоди про асоціацію з ЄС обумовила суттєве прискорення євроінтеграційного руху вітчизняного законодавства. Йдеться не про планування зазначеного процесу у часі (попри надзвичайну важливість визначеності часових рамок в цілому), а насамперед, про змістовну трансформацію підходів до державного управління та методології модернізації правового регулювання, на яких воно ґрунтується, яка відбувається внаслідок адаптації законодавства України до законодавства ЄС.

Адаптація як форма гармонізації законодавства – це планомірний процес, що включає декілька послідовних етапів, на кожному з яких має досягатися певний ступінь відповідності національного законодавства певним нормам і стандартам, притаманним правовій системі ЄС [1, с. 338–342]. Ключове значення для методології зазначеного процесу має визначення критеріїв адаптації в різних

сферах інтеграційної взаємодії відповідно до укладених договорів та визначення «ділянки» законодавства (галузі, інституту, окремої норми, окремого закону тощо), що потребує гармонізації.

Симптоматичним для національної правової системи є відхід від «подирективної» адаптації законодавства, коли об'єктом адаптації виступали окремі закони, зміст яких приводився у відповідність до змісту окремої директиви ЄС. За таким підходом незвичні для української правової системи інструменти правового впливу, навіть за умов їх легалізації, не виконували свою первісну соціально-економічну функцію з причин їх незастосування у реальному секторі економіки (через відсутність механізму реалізації, суперечність з нормами податкового, бюджетного, адміністративного законодавства), або змістовної адаптації до існуючих конструкцій (т. з. законодавчий ребрендинг, коли, наприклад, моніторинг за станом природного об'єкту змістовно звужується до замірів досліджуваного об'єкта і фіксації відповідної інформації – традиційний радянський аналог обліку; подальший аналіз, оцінка, порівняння отриманих результатів для виявлення певних закономірностей, тенденцій, їх динаміки суб'єкти моніторингу вже не здійснюють, що нівелює цінність зазначеного заходу).

Перехід до сегментарної адаптації законодавства, у рамках якої об'єктом відповідних адаптаційних перетворень є галузь (підгалузь) законодавства, визначена за тематичними блоками (енергетичне законодавство, конкурентне законодавство тощо), дозволяє уникнути або значно знизити ризик відторгнення нового елемента регулювання існуючою правовою системою через брак «точок перетину». Адаптована частина вже має певні «елементи зчеплення» з робочою конструкцією. Водночас небезпека вихолощення первісного змісту залишається на високому рівні.

Зазначене досить яскраво демонструють результати впровадження в загальний механізм управління елементів регіоналізації управління. Закон України «Про засади державної регіональної політики», ухвалений на початку 2015 р. не був «першою ластівкою» у напрямі перерозподілу організаційно-господарських повноважень між центром та регіонами. До цього часу вже було сформоване певне правове поле (закони України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про стимулювання розвитку регіонів», «Про місцеві державні адміністрації» тощо), яке органічно вбудовувалося у правову систему та, відповідно, мало механізм реалізації більшості норм компетенційного характеру. Натомість переважна орієнтація на формальні ознаки неодноразово призводила до трансформації сутності перетворень у системі державного управління економікою за моделлю «регіоналізація-децентралізація-представництво центральної влади на місцях». В умовах нової «хвилі» розвитку законодавства про регіоналізацію у напрямку

забезпечення сталого розвитку досить актуальним є пошук напрямів його виходу із зазначеного трансформаційного «кола».

Проблемам забезпечення наближення економічного та екологічного механізмів правового регулювання господарської діяльності та форм їх втілення на регіональному рівні приділяється суттєва увага у юридичній літературі. В. К. Мамутовим, Б. Г. Розовським досліджувалися напрями екологізації національної та регіональної економіки в умовах різних політико-правових систем та економічних укладів України [2, с. 112–114; 3, с. 3–29; 4, с. 112–116]. А. Г. Бобковою обґрунтовані методологічні засади забезпечення розвитку господарського та екологічного права на принципах взаємоузгодженості та взаємообумовленості [5]. Регіональні аспекти зазначеної проблематики досліджувалися В. А. Устименко, Р. А. Джабраїловим [6, с. 24–30]. Водночас зміна загального вектору розвитку та динамізм реформування правової системи вимагає певних уточнень та доповнень окремих висловлених раніше правових позицій у світлі триваючого процесу євроінтеграції.

Метою цієї статті є визначення напрямів трансформації організаційно-господарського механізму регіонального програмування в умовах оновлення законодавства про регіоналізацію.

Організаційно-господарський механізм у юридичній літературі розглядається як впорядкована нормами права система інструментів регулятивного впливу та відповідних взаємозв'язків між органами державної влади, господарюючими суб'єктами та іншими учасниками ринку, яка функціонує шляхом застосування засобів державного регулювання господарської діяльності та спрямована на створення правових засад для організації та здійснення господарської діяльності; визначення вимог до параметрів цієї діяльності, які мають суттєве значення для функціонування економічної системи регіону або держави в цілому; забезпечення охорони та захисту прав суб'єктів господарювання [7, с. 76–77; 8, с. 183].

Існування зазначеного механізму зумовлено необхідністю переведення вимог економічних законів в практичну діяльність господарюючих суб'єктів. За допомогою цього механізму здійснюється «стиківка» базису та надбудови. Скрізь нього проходять лінії взаємодії економіки і права, економіки і політики. В механізмі використання економічних законів господарсько-організаційний механізм займає «серединне» місце, виконуючи функцію його приводу [9, с. 24–33].

Складовими господарсько-правового механізму є: (1) органи державної та регіональної влади, суб'єкти господарювання як суб'єкти регулювання; (2) господарська діяльність як об'єкт регулювання; (3) правові засоби регулювання.

Формою поєднання зазначених елементів на регіональному рівні є програма розвитку регіону, яка ухвалюється уповноваженими органами регіональної влади у межах їх господарської компетенції. Обсяг господарської компетенції органів

регіональної влади є «наріжним каменем» регіонального програмування та розвитку (як сукупності актів правозастосування визначених програмою напрямів), який наразі знаходиться у центрі уваги законодавця у зв'язку з триваючим процесом регіоналізації.

У юридичному сенсі регіоналізація є процесом деконцентрації влади, який передбачає наділення відповідних органів влади організаційно-господарськими повноваженнями, достатніми для формування і реалізації комплексної соціально-економічної політики з урахуванням регіональної специфіки та виходячи з потреб регіону.

Аналіз кваліфікаційних ознак регіону, які відображені у нормативно-правових документах Україні та ЄС, свідчить про дуалістичний підхід до визначення його сутності. З одного боку, регіон як територіальне утворення, виступає об'єктом управління. Похідними від зазначеного становища об'єкта є такі ознаки як: диференціація пріоритетів розвитку, яка обумовлена різницею «стартових» можливостей регіонів; відсутність формалізації (сталості) територіальних меж регіону, які визначаються в залежності від мети управління (охорона здоров'я людей, забезпечення якості води у басейні ріки або якості атмосферного повітря у межах єдиного промислового району, раціональне використання надр певного родовища корисних копалин та ін.) та можуть не співпадати, наприклад, коли територія одночасно є самостійним регіоном для одних потреб, частиною різних регіонів – для інших та не належати до будь-якого регіону за окремими аспектами.

З другого боку, як впливає зі змісту Конституції України та Декларації Асамблеї Європейських Регіонів щодо регіоналізму в Європі, зазначене утворення має певні непритаманні об'єкту ознаки, а саме: (1) відповідає рівню, що безпосередньо передує рівню держави; (2) має уряд, наділений відповідними повноваженнями; (3) визначене Конституцією або спеціальним законом; (4) діє на основі Конституції, Статуту або закону [10; 11]. Тобто у правовій площині регіон безпосередньо або в особі представницького органу влади виступає суб'єктом правовідносин, а саме як: (1) носій певного специфічного інтересу щодо способів, форм та пріоритетів використання наявних регіональних ресурсів, в т. ч. природних; (2) невід'ємна складова держави та колективного власника – Українського народу щодо природних ресурсів державного значення; (3) учасник відносин у сфері господарського використання регіональних, в т. ч. природних ресурсів, який наділений власними або делегованими організаційно-господарськими повноваженнями.

Органічний взаємозв'язок об'єктно-суб'єктних характеристик регіону має бути «відправним пунктом» при формуванні політики сталого розвитку регіонів та визначенні меж відповідних організаційно-господарських повноважень органів регіональної влади.

Одним з основних інструментів регулюючого впливу на розвиток регіональної економіки, який застосовується у країнах ЄС, є планування використання земельних ресурсів регіону шляхом їх зонування, підсумковим результатом якого є стратегічний план, в якому викладається комплексна довгострокова програма розвитку регіону, заснована на збалансованому поєднанні економічного та екологічного аспектів зонування. Місцеві плани зонування деталізують стратегічний регіональний план та, зазвичай, містять т. з. «карту пропозицій» стосовно прийнятного для відповідної територіальної громади варіанту просторового розміщення ключових об'єктів або розвитку пріоритетних напрямів діяльності, зазначених у стратегічному плані. Стимулювання розвитку пріоритетних для регіону форм та способів організації господарювання здійснює орган регіональної влади у порядку, передбаченому законодавством.

У такий спосіб реалізується основний постулат регіонального управління: досягнення мети шляхом відповідальної реалізації компетенції. Тобто регіональні органи влади мають достатні повноваження для здійснення належного впливу на розвиток регіону, і відповідно – підстави для настання відповідальності у разі погіршення соціально-економічного становища внаслідок реалізації їх програми.

В Україні роль своєрідного дороговказу розвитку регіону виконують декілька програмних документів регіонального планування, ухвалення яких належить до виключних регуляторних повноважень органів регіональної влади – соціально-економічна програма регіону, екологічна програма регіону та схема планування території на регіональному рівні. Натомість, на відміну від європейського варіанту програмного документу, розрізнені вітчизняні аналоги не є «дорожньою картою» для певного регіону, яка містить комплекс ексклюзивних програмних заходів виключно «для нього». Серед основних причин сумнівної корисності зазначених програм слід виділити їх змістовну непов'язаність ані між собою, ані з існуючими регіональними умовами.

Зокрема, відповідно до Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного та соціального розвитку України» зміст регіональних програм соціально-економічного розвитку має відповідати положенням державної програми, та органічним чином відтворювати покладену у її основу концепцію винесення екологічного аспекту «за дужки» економіки, що нівелює зусилля, спрямовані на забезпечення сталого розвитку регіону. В свою чергу, регіональні екологічні програми також є віддзеркаленням державної екологічної програми та виходять з констатації погіршення якості природних ресурсів, запобігання якому має досягатися завдяки відповідним заходам, як правило, майже не пов'язаним із регулюючим впливом на причину погіршення – нераціональне використання природних ресурсів у господарському обороті. Схема планування

територій на регіональному рівні аналогічним чином калькує Генеральну схему планування України.

Дієвим інструментом «ув'язування» економічних та екологічних чинників регіонального розвитку, визначених відповідними регіональними програмами та схемами, мала б стати екологічна паспортизація регіонів України, проведена на основі комплексної еколого-економічної оцінки. Формальне втілення екологічна паспортизація знаходить у формуванні екологічного паспорту регіону, обов'язки щодо ведення якого покладені на регіональні органи влади.

Екологічний паспорт як комплексний документ, що містить еколого-економічні характеристики регіону (природно-ресурсний потенціал, екологічний ландшафт, інфраструктуру та стан розвитку екосистеми, стан довкілля, головні екологічні загрози та проблеми, перспективи їх вирішення) [12] мав би стати не лише «зв'язуючою ланкою» між «чистими» економічним та екологічним сегментами регіонального управління природними ресурсами, але й слугувати аналітично-інформаційним підґрунтям прийняття управлінських рішень.

Водночас вимоги до форми екологічного паспорту, передбачені законодавством, а саме, оформлення у вигляді письмового документу виключно на паперовому носії, ускладнює доповнення його актуальною інформацією та не надає можливості приєднати до автоматизованої інформаційної системи (далі – АІС), доступної суб'єктам організаційно-господарських повноважень, у т. ч. органам влади «споріднених» за еколого-економічним станом регіонів. Такий формальний підхід до здійснення екологічної паспортизації, обумовлений відсутністю системних взаємозв'язків між екологічним паспортом та програмними актами, що ухвалюються на регіональному рівні, перетворює зазначений документ у своєрідну застиглу у часі «річ в собі», яка не сприятиме комплексному вирішенню проблем сталого розвитку, в т. ч. на межрегіональному рівні (наприклад, забезпечення сталого водокористування у межах річного басейну, розташованого на території декількох регіонів).

Неінтегрованість екологічного паспорту регіону в регіональну екологічну АІС нівелює його корисний потенціал також всередині регіону. За відсутності актуальної та повної інформації щодо екологічного стану регіону положення регіональних програм, як правило, зосереджені лише на характеристиці окремих галузей, які становлять господарську основу регіону. Водночас аналіз ресурсного потенціалу та визначення способів його використання традиційно залишається «білою плямою», що послаблює прогностичну цінність та стратегічну спрямованість документу.

Узагальнення теоретичних доробок щодо змісту регіональних програм на умовах сталого розвитку свідчить, що центральною ланкою, навколо якої мають будуватися відповідні управлінські, інноваційні, інвестиційні, технологічні та

інші заходи, є форми та способи залучення природних ресурсів у господарський обіг. Перелік критеріїв, які мають враховуватися під час розробки відповідного програмного документу на регіональному рівні визначений А. Г. Бобковою [4]. Їх адаптація до потреб забезпечення сталого регіонального розвитку дозволяє визначити наступні ключові критерії оцінки перспектив залучення природних ресурсів у господарську діяльність, які мають знайти відображення у регіональних програмах:

1. Можливість використання природного ресурсу для будь-якої господарської діяльності, що здійснюватиметься на території регіону, у порядку визначеному загальним законодавством. Стосовно таких ресурсів на регіональному рівні регуляторні повноваження регіональними органами влади не здійснюються. Їх господарська компетенції реалізується шляхом здійснення виконавчо-розпорядчих повноважень (дозволи на викиди та ін.). Прикладом таких природних ресурсів може слугувати атмосферне повітря у непромислових регіонах Волинської, Закарпатської, Чернівецької областей.

2. Можливість використання природного ресурсу лише для окремого виду (видів) господарської діяльності. Йдеться про природні ресурси, наявні запаси яких у державі або регіоні є обмеженими. У першому випадку особливості їх залучення у господарський обіг визначаються на державному рівні та мають віддзеркалюватися на регіональному рівні. У другому випадку з метою коригування розвитку регіональної економіки є доцільним застосування регуляторних повноважень органів регіональної влади у напрямку позитивного або негативного стимулювання розвитку видів господарської діяльності шляхом впливу на вибір місця розміщення виробничих потужностей, застосування податкових, рентних, цінових важелів тощо. Нехтування цією можливістю призводить до поглиблення економіко-екологічного дисбалансу на рівні регіону та нераціонального використання природних ресурсів на рівні держави. Прикладом формального підходу до планування регіонального розвитку може слугувати Херсонська область. Об'єктивним обмежувальним чинником регіонального розвитку є належність регіону до найбільш вододефіцитних регіонів України, де у 5-ти сільських населених пунктах повністю відсутнє водопостачання, внаслідок чого мешканці користуються привізною водою. За таких умов забезпечення водопостачання населення має бути основним пріоритетом, реалізації якого повинна сприяти визначена регіональною програмою структурна перебудова господарського комплексу регіону за рахунок скорочення водоемних секторів та перерозподілу водних ресурсів у сектор ЖКГ. Водночас регіональною програмою передбачений протилежний розвиток. З одного боку, планується збільшення посівної площі рису – найбільш водоемної сільськогосподарської культури, попри негативний інвестиційний потенціал рисового сектору на фоні загального зростання інвестицій у рослинниц-

тво регіону, низьку ефективність сектору для вирішення завдань продовольчої безпеки України або регіону (виробляється близько 40 % від загального споживання рису, з яких 86,32 % призначені для експорту). З другого, не передбачено жодних заходів, спрямованих на вирішення проблеми водопостачання населення [13; 14].

3. Можливість обмеженого використання природних ресурсів для окремої господарської діяльності. У центрі уваги також природні ресурси із обмеженими запасами, проте на відміну від попереднього випадку, їх використання здійснюється у секторах економіки, продукція яких сприяє розв'язанню питань національної безпеки, наприклад, споживання водних ресурсів у сфері ядерної енергетики. В Україні АЕС розміщені як у регіонах з достатньою водозабезпеченістю (Хмельницька та Рівненська області), так і вододефіцитних регіонах (Запорізька та Миколаївська області). У другому випадку регулюючий вплив органів регіональної влади може втілюватись у раціональному плануванні перерозподілу обсягів водних ресурсів між секторами економіки, виділення гарантованих обсягів води для енергокомплексу та запровадження передбаченого ГК України механізму нормування водокористування для підприємств атомної енергетики.

4. Неможливість використання природного ресурсу для господарської діяльності без вкладення інвестицій, застосування ресурсозберігаючих технологій тощо. Так, регіональне планування розвитку видів господарської діяльності, які призводять до надмірного навантаження на навколишнє середовища (добувна та переробна, хімічна та інші галузі) має виходити із зобов'язання відповідного суб'єкта господарювання запровадити технології, спрямовані на підвищення раціональності використання природних ресурсів та механізмів впливу у випадках невиконання зазначеного зобов'язання.

5. Неможливість використання природного ресурсу для господарської діяльності у найближчому майбутньому (7–10 років). Йдеться про природні ресурси, стан яких на момент планування характеризується як незадовільний, але зберігається можливість відновлення якості за умови впровадження тимчасового мораторію на використання. Правовими підставами впровадження мораторію на використання такого природного ресурсу можуть бути висновки екологічної експертизи або екологічного аудиту, введення режиму надзвичайного екологічного стану у порядку, визначеному Законом України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації».

6. Відсутність можливості використання для господарської діяльності. Зазначене рішення може ухвалюватися як стосовно природних ресурсів, що за своїм станом непридатні для використання (природні ресурси зони відчуження), або тих, запаси яких у певному регіоні є недостатніми та мають використовуватися, насамперед, для потреб населення.

Відстеження результативності регуляторних актів органів регіональної влади, які ухвалюватимуться на виконання регіональної програми, має здійснюватися з позицій досягнення / недосягнення цілей сталого розвитку, що передбачає запровадження додаткових екологічних критеріїв, які характеризують вплив регуляторної політики на довкілля, у кожний з таких актів. Спонукальним мотивом підвищення уваги до екологічної складової є також міжнародні зобов'язання України, які виникли у зв'язку з ратифікацією Угоди про асоціацію з ЄС, Конвенції ООН про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті та Протоколу щодо стратегічної екологічної оцінки до Конвенції тощо.

Забезпеченню регіональних органів влади необхідними даними для здійснення зазначеної оцінки слугуватиме загальнодержавна АІС, яка має включати, зокрема, систему кадастрів природних ресурсів, реєстри викидів та перенесення забруднюючих речовин. Суттєве значення для формування регіональної політики матиме функціонування постійного автоматизованого обміну інформацією з іншими регіональними центрами моніторингу довкілля, ведення єдиного банку даних про стан навколишнього природного середовища на основі екологічної інформації, яка отримується від усіх суб'єктів державної системи моніторингу тощо. Натомість стан наповнення АІС залишається незадовільним: звітна та аналітична інформація є надто застарілою та фрагментарною, що обумовлює її непридатність як для відстеження результативності регуляторних актів, так і формування регіональної політики сталого розвитку в цілому.

Головною причиною незадовільного стану створення регіональної екологічної АІС є законодавча невирішеність щодо механізму її функціонування в цілому. Так, досить незрозумілим є місце цієї системи у структурі інших документів моніторингового та сигнального характеру. За змістом ст. 20 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» загальнодержавна екологічна АІС є складовою державної системи моніторингу навколишнього природного середовища [15]. Разом з тим, Положення про державну систему моніторингу довкілля такого елемента системи не передбачає [16], що залишає відкритим питання щодо врахування інформації АІС при формуванні стратегії регіонального розвитку.

Аналогічні непорозуміння виникають при спробі з'ясувати суб'єкта формування регіональної АІС та її місце у системі загальнодержавної АІС. Так, ст. 15, 20 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» відповідними повноваженнями наділені Міністерство екології та природних ресурсів України (загальнодержавний рівень АІС) та місцеві ради (місцевий рівень АІС). Отже, регіональний рівень АІС «випав». Водночас ст. 20-4 зазначеного Закону відповідні дії з проведення моніторингу віднесені до повноважень органів регіо-

нальної влади. Тобто регіональний рівень АІС де-факто існує, проте способи та форми його взаємодії з іншими рівнями АІС законодавством не визначені.

З метою удосконалення законодавства у сфері моніторингу довкілля доцільно доповнити Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» положеннями, які б визначали місце загальнодержавної екологічної АІС у складі державної системи моніторингу довкілля як невід'ємної частини цієї системи та легалізувати регіональний рівень АІС, забезпечивши його системний взаємозв'язок з іншими рівнями, в т. ч. шляхом визначення складових мережі загальнодержавної АІС та суб'єкта її формування.

Прийнятним варіантом реалізації зазначених пропозицій є внесення до законодавства наступних змін:

1) у Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища»:

статтю 22 доповнити частиною 3 такого змісту: «Загальнодержавна екологічна автоматизована інформаційно-аналітична система забезпечення доступу до екологічної інформації є невід'ємною частиною державної системи моніторингу довкілля. Мережа загальнодержавної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації включає місцеві та регіональні автоматизовані інформаційно-аналітичні системи»;

пункт «б» статей 20-3, 20-4 викласти в такій редакції: «б) участь у проведенні моніторингу стану навколишнього природного середовища; створення та забезпечення функціонування регіональної екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації; ведення постійного автоматизованого обміну інформацією з іншими регіональними системами, надання до банку даних загальнодержавної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи відомостей про стан навколишнього природного середовища у регіоні на основі інформації, яка отримується від місцевих систем»;

2) у Законі України «Про місцеві державні адміністрації» пункт 6 статті 21 викласти в наступній редакції:

«б) створює та забезпечує роботу екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації відповідного рівня, інформує населення про екологічно небезпечні аварії та ситуації, стан довкілля, а також про заходи, що вживаються для його поліпшення»;

3) у Законі України «Про засади державної регіональної політики» частини 3, 6 статті 23 викласти в наступній редакції:

«3. Моніторинг реалізації Державної стратегії регіонального розвитку України та плану заходів з її реалізації проводиться шляхом збирання та аналізу показників, що характеризують стан реалізації Державної стратегії регіонального розвитку України, на основі офіційних статистичних даних, інформації, що

зберігається в загальнодержавній автоматизованій системі екологічної інформації та інформації центральних органів виконавчої влади»;

«б. Моніторинг та оцінка результативності реалізації регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації проводяться щороку відповідно Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями з врахуванням офіційних статистичних даних, інформації, що зберігається в регіональних автоматизованих системах екологічної інформації».

Впровадження запропонованих змін дозволить створити умови для повноцінної роботи мережі в цілому та забезпечить належний інформаційний супровід формування, здійснення та моніторингу реалізації державної регіональної політики.

Таким чином, основними напрямками трансформації організаційно-господарського механізму регіонального програмування в умовах оновлення законодавства про регіоналізацію є: здійснення регіонального програмування на підставі комплексної еколого-економічної характеристики регіону, правовою формою якої є екологічний паспорт регіону; диференціація напрямів регіонального розвитку за критерієм прийнятності ступеня залучення природних ресурсів для регіону; забезпечення системного взаємозв'язку між метою економічного розвитку держави та регіону, заходами щодо її досягнення, передбаченими нормами національного та регіонального законодавства, та актами правозастосування, спрямованими на їх реалізацію шляхом інтеграції екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи національного та регіонального рівнів у загальнодержавну систему моніторингу довкілля.

---

1. Пархоменко Н. М. Гармонізація законодавства України з європейським та міжнародним правом: методи, етапи, види / Н. М. Пархоменко // Часопис Київського університету права. – 2012. – № 1. – С. 338–342.

2. Мамутов В. К. Екологізація хозяйственного права / В. К. Мамутов // Науковий вісник УкрДЛТУ: Екологізація економіки як інструмент сталого розвитку в умовах конкурентного середовища: зб. наук.-техн. праць / Нац. лісотехнічний ун-т України: – Львів: УкрДЛТУ, 2005. – Вип. 15.6. – С. 112–114.

3. Розовский Б. Г. Экологическое право – это то, чем сегодня не занимаются отечественные юристы-экологи / Б. Г. Розовский, С. Р. Тагиев // Экономико-правовые исследования в XXI веке: правовое обеспечение рационального использования природных ресурсов в сфере хозяйствования: материалы Третьей междунар. науч.-практ. интернет-конф. (27 окт. – 5 нояб. 2009 г.) / НАН Украины, Ин-т экономико-правовых исследований. – Донецк: Ноулидж, 2009. – С. 3–29.

4. *Розовский Б. Г.* Проблемы хозяйственно-правового регулирования охраны окружающей среды / Б. Г. Розовский // Проблемы совершенствования управления промышленным производством (теория, практика, перспективы): тезисы докладов науч.-практ. конф. (22–24 нояб. 1978 г.). – Донецк: ИЭП АН УССР, 1978. – С. 112–116.

5. *Правовая система Украины: история, состояние и перспективы: в 5 т. – Т. 4.: Методологические основы развития экологического, земельного, аграрного и хозяйственного права / под общ. ред. Ю. С. Шемшученко. – Х.: Право, 2011. – 480 с.*

6. *Устименко В. А.* Правове забезпечення впровадження засад регіоналізації у сферу державного управління економікою / В. А. Устименко, Р. А. Джабраїлов // Регіональна економіка. – 2014. – № 4. – С. 24–30.

7. *Полюхович В. І.* Державне регулювання фондового ринку України: господарсько-правовий механізм: моногр. / В. І. Полюхович. – К.: НАПрН України, НДІ приватного права і підприємництва, 2012. – 337 с.

8. *Бобкова А. Г.* Правове забезпечення рекреаційної діяльності: моногр. / А. Г. Бобкова. – Донецьк: Юго-Восток, 2000. – 308 с.

9. *Знаменский Г. Л.* Хозяйственный механизм и право / Г. Л. Знаменский. – АН УССР, Ин-т экономики пром-сти; отв. ред. В. К. Мамутов. – К.: Наук. думка, 1988. – 160 с.

10. *Декларація щодо регіоналізму в Європі*, прийнята Асамблеєю Європейських Регіонів від 04.12.1996 р. // Управління сучасним містом. – 2001. – № 7–9. – С. 162–179.

11. *Конституція України* від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

12. *Щодо екологічного паспорту регіону: Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України* від 23 травня 2014 р. № 162 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.menr.gov.ua/normakty/60-9/acts/2733-nakaz-vid-23-05-2014-162-shchodo-ekolohichnoho-pasportu-rehionu>

13. *Маркетинговое исследование украинского рынка риза* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://marketing.vc/marketing_research/ukr-marketingovoe-issledovanie-ukrainskogo-rynka-risa.html

14. *Програма економічного, соціального та культурного розвитку Херсонської області на 2016 р.*, затверджена рішенням III сесії обласної ради VII скликання 22 січня 2016 р. № 57 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://khoda.gov.ua/regionalni-programi/programa-rozvitku-oblasti-na-2016-rik>

15. *Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України* від 25 червня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.

16. *Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля*: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 1998 р. № 391 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 13. – Ст. 91.

Стаття надійшла до редакції 12.12.2016 р.

Ю. М. Павлюченко

доцент кафедри господарського права
Донецького національного
університету імені Василя Стуса,
канд. юрид. наук, доцент

А. В. Симонян

аспірантка Донецького національного
університету імені Василя Стуса

АНУЛЮВАННЯ ЛІЦЕНЗІЇ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ЗДІЙСНЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З МЕДИЧНОЇ ПРАКТИКИ

Ключові слова: медична практика, правила здійснення господарської діяльності, господарсько-правова відповідальність, адміністративно-господарські санкції, анулювання ліцензії.

Результатом реформування сфери охорони здоров'я стало формування медичної практики як самостійного виду господарської діяльності. Відповідно, за порушення правил її здійснення можливо застосування адміністративно-господарських санкцій, у тому числі анулювання ліцензії. Аналіз практики дозволяє зробити висновок, що рішення про анулювання ліцензії приймається не тільки як наслідок порушень вимог законодавства, але й з інших підстав. Тому з практичної точки зору привертає увагу саме застосування анулювання ліцензії як адміністративно-господарської санкції, адже суб'єктам провадження медичної практики важливо розуміти підстави, строки і порядок застосування названої санкції.

Законодавче підґрунтя господарсько-правової відповідальності у формі застосування адміністративно-господарських санкцій міститься у Господарському кодексі України. Зокрема, анулювання ліцензії на здійснення суб'єктом господарювання окремих видів господарської діяльності закріплено серед видів адміністративно-господарських санкцій, наведених у ст. 239 цього Кодексу [1]. Без-